

HRVATSKI *glasnik*

XXXV. godina, 2. broj

9. siječnja 2025.

cijena 300 Ft

Izlaganje projektnih tema

4. i 5. stranica

Kuglanje u Barči

12. stranica

Folklorno otpodne

15. stranica

Bez jezika nema niti može biti pravog identiteta

Iza nas je teško razdoblje prošle godine i prošlih nekoliko godina, a još je teže i neizvjesnije predvidjeti što nas čeka u novoj godini, u bliskoj i dalekoj budućnosti. Vremena se mijenjaju, a izazovi ostaju. Dapače, iz godine u godinu rastu i stoga se nameću brojna pitanja oko naše budućnosti, oko našeg opstanka. Pitanja su velika i jasna. Biti ili ne biti? Ali odgovora – pravih i učinkovitih odgovora – nema. Kako zaustaviti ili kako usporiti asimilaciju? Kako očuvati jezik i vjeru, koji su nas na ovim prostorima očuvali stoljećima? Kako opstati kad smo svjedoci stalnog opadanja broja pripadnika naše hrvatske zajednice? Sve je manje pripadnika, što potvrđuju ne samo rezultati iz popisa pučanstva nego i sve manje ljudi na hrvatskim misama, hrvatskim priredbama, broj učenika upisanih na nastavu hrvatskoga jezika... Sve je manje mladih koji govore svoj materinski jezik. Sve to najviše pogađa mala naselja, pa čak i povijesna hrvatska naselja koja su nekad bila uistinu nositelji našeg narodnosnog života, kulture, vjere, tradicije, običaja, a posebno očuvanja materinskog hrvatskog jezika, zavičajnog, mjesnog govora. Novinarsko iskustvo govori nam da je sve manje govornika hrvatskoga jezika, a još manje izvornih govornika raznih nam narječja, dijalekata i mjesnih govora. Suočavamo se s time iz dana u dan na terenu, po našim naseljima, na našim priredbama, u ustanovama, školama, udrugama. Razgovarati se može još samo s pripadnicima starije ili rijetko srednje dobi, ali s mladima ili s djecom vrlo teško ili nikako. Unatoč postignućima na polju odgoja i obrazovanja (mislim prije svega na osigurane bolje uvjete rada) napredak se ni najmanje ne osjeća kad je u pitanju naša stvarnost. Nažalost, u obiteljima i prijateljskom krugu materinski jezik zapostavljen ili je potpuno nestao. Svakom jeziku može se učiti i naučiti, pisati, čitati ili govoriti, ali bez redovite uporabe i bez živog govora pitanje je dokad će opstati. Još više to vrijedi za materinski jezik, koji se neprestano mora njegovati, prije svega govoriti, biti jezikom svakodnevnog komuniciranja. Na tom polju postignuća nisu osjetna, stoga se ima na čemu poraditi. Bez jezika nema niti može biti identiteta, a bez njega ni opstanka. Možemo mi pjevati i plesati na pozornici, ali bez jezika, bez govora i komuniciranja... Nije teško naslutiti što nas čeka.

S. B.

GLASNIKOV TJEDAN

„A inflacija alternativnih izvora informiranja povećala je broj informacija, ali i dezinformacija.“

Jedna je novinarka ovih tjedana u jednom intervjuu u manjinskom tjedniku rekla: „Moje je novinarsko iskustvo kroz razne analize drugih medija i kod nas i u svijetu pokazalo da apsolutna sloboda medija ne postoji. Važnu ulogu kod medija uvijek igra ili novac ili politika, to je jasno.“ Doduše, ona ne radi u javnom mediju koji se financira iz poreza poreznih obveznika. Ali je i dodala: „No, ne smije nam to biti nikakva utjeha, moramo biti svjesni odgovornosti koja se od nas očekuje i svakom problemu o kojem pišemo pristupiti i profesionalno i ljudski, jer dostojanstvo čovjeka uvijek nam treba biti na prvome mjestu. Mi smo medij s lokalnim temama i mislim da možemo prepoznati što je najbolje za zajednicu u kojoj živimo i radimo te kako spojiti profesionalnost, stručnost, objektivnost i lokalpatriotske osjećaje.“

Živimo u virtualnom svijetu društvenih mreža, koje su prisiljeni upotrebljavati i mediji, pa i javni mediji. Ali kad se upotrebljavaju kao dodatni alati u poslu, treba se držati profesionalnosti, stručnosti i objektivnosti.

Ovih je dana strateški komunikolog Božo Skoko objavio tekst „Kako sačuvati i poticati profesionalno novinarstvo u eri dezinformacija i utrke za klikovima?“. Još slaviji književnik Umberto Eco, kojeg Skoko citira, napisao je: „Društvene mreže daju pravo riječi legijama imbecila koji su prije govorili samo u birtijama nakon čaše vina, bez štete za zajednicu. Tada bi odmah bili ušutkani, dok sada imaju isto pravo na riječ kao i neki nobelovac.“

Sve je aktualnije pitanje profesionalnog novinara. Kako sačuvati i poticati profesionalno novinarstvo u eri dezinformacija i utrke za klikovima?

„No, teško je danas biti novinar, ustrajavati na profesionalnosti i izvrsnosti. Naime, novinarstvo, ne samo u Hrvatskoj već i u svijetu već se godinama nalazi u krizi. Tehnologija proizvodnje vijesti se ubrzala, pa novinari imaju sve manje vremena za provjeravanje činjenica, dubinske analize i istraživačko novinarstvo. Percepcija čitatelja i gledatelja sve je slabija i površnija,

pa smo skloniji slikama nego ozbiljnom sadržaju. Radije ostajemo na dugačkim naslovima nego se posvećujemo dugačkim člancima. Mediji kontinuirano muku muče s budžetima za ozbiljnija istraživanja, a izbor tema postaje sve stereotipniji u potrazi za klikovima i čitanosti, dok je pritisak na medije različitih interesa sve veći... Istinu i činjenice odavno su nadmašili dojmovi, polu-informacije i lažne informacije, a udarni prostor u medijima sve više dobivaju akteri, čija je valjda jedina referenca što su poznati, a poznat danas može postati uistinu bilo tko bez razloga i puno truda. U takvim okolnostima, često ostaju zakinuti oni koji zbog svoje izvrsnosti zaslužuju medijsku pozornost, ali nisu dovoljno glasni, nemaju znanja i umijeća privući medijsku pozornost ili kvalitetne savjetnike za odnose s javnošću. Tako ispod radara medija ostanu i mnogobrojne teme, koje na prvu loptu ne zvuče atraktivno i neće privući klikove. U takvim okolnostima često stradavaju profesionalnost i društvena odgovornost, odnosno temeljno poslanje medija da informiraju, educiraju, šire nam horizonte, čuvaju demokraciju i njeguju identitet te prenose kulturno nasljeđe. Događa nam se deficit profesionalnog novinarstva.

Budući da se baš svatko može baviti novinarstvom, srozali su se standardi profesije. Komercijalni interesi postali su moćniji od političkih utjecaja, pa sve češće svjedočimo prikrivenom oglašavanju. A inflacija alternativnih izvora informiranja povećala je broj informacija, ali i dezinformacija. Zapravo živimo u vremenu inflacije informacija, a istodobno je razina povjerenja u medije na najnižim granama.

Prosječnom medijskom konzumentu sve je teže razabrati što je bitno, a što samo odvlačenje pozornosti; što je istinito, a što je manipulacija. U takvom okruženju počinjemo u sve sumnjati i relativizirati... Nemamo više jasnih uporišta. Prestajemo vjerovati institucijama, a potom i ljudima... A to nije dobro ni za državu, ni za društvo“, piše Božo Skoko.

Branka Pavić Blažetin

Izvješće o radu povjerenika za temeljna prava i njihovih zamjenika u 2023. godini

Odbor za narodnosti Mađarskog parlamenta 29. listopada 2024. održao je sastanak u Saborskoj dvorani grofa Alberta Apponyija. Na temelju članka 44–45 HHSZ-a članovi Odbora povelili su detaljnu raspravu o Prijedlogu zakona T/9346. o provedbi Zakona XXV. iz 2022. o središnjem proračunu Mađarske za 2023. Nakon toga se na osnovu članka 22 (2.) Zakona XXXVI. o Državnoj skupštini iz 2012. u prisutnosti i na temelju izvješća dr. Ákosa Kozme, povjerenika za temeljna prava, i dr. Erzsébet Sándor dr. Szalayné, zamjenice povjerenika za prava nacionalnosti koje žive u Mađarskoj, vodila rasprava o Izvješću o radu povjerenika za temeljna prava i njihovih zamjenika u 2023. godini, podneseno pod brojem B/7846. O tome je donesen i zaključak.

Na temelju izvješća i iskustva iz protekle godine Povjerenstvo je suradnju između Ureda zamjenice povjerenika i Odbora za narodnosti Mađarskog parlamenta ocijenilo sadržajnom i učinkovitim. Tijekom razdoblja na koje se izvješće odnosi zamjenica povjerenika za zaštitu nacionalnih prava i svi djelatnici njegova Tajništva smatrali su pitanja narodnosti u Mađarskoj iznimno važnim zadatkom. Povjerenstvo odaje priznanje i zahvaljuje na učinkovitim radu dr. Erzsébet Sándor dr. Szalayné i njezinu osoblju tijekom proteklih 11 godina. Na sjednici Odbora za narodnosti Mađarskog parlamenta pučki pravobranitelj i zamjenica pučkog pravobranitelja za narodnosti podnijeli su izvješće o radu u 2023. godini koje je to tijelo jednoglasno prihvatilo i ocijenilo prikladnim za plenarnu raspravu. Osim sažetka rada pučkog pravobranitelja u 2023. godini Ákos Kozma posebno se osvrnuo i na neka od prošlogodišnjih događanja i izazove u životu narodnosti. Rekao je da je 2023. godina posebno razdoblje u pogledu pravnog okruženja jer su trima važnim pravnim dokumentima iz područja narodnosti obilježene godišnjice. Bila je to 30. obljetnica donošenja Zakona o pravima nacionalnih i etničkih manjina, u međunarodnom smislu 70. obljetnica stupanja na snagu Europske konvencije o ljudskim pravima i 25. obljetnica Okvirne konvencije o zaštiti nacionalnih manjina. U tom okviru zamjenica povjerenika aktivno je sudjelovala i u aktivnostima radne skupine za pripremu revizije temeljnog zakona, tijekom koje je već u 2023. godini izneseno više prijedloga i ustavnih primjedaba. Odbor ih je prihvatio i uključio u konačni nacrt, tako da su sad postali dio zakona o pravima narodnosti. Zamjenica pučkog pravobranitelja za narodnosti dr. Erzsébet Sándor dr. Szalayné rekla je da je u 2023. posebnu pozornost posvetila nekolicini tema koje su imale velik utjecaj na narodnosne zajednice. Za razliku od prijašnjih godina samo dio tema mogao se planirati, većinom su to bili neposredni i nužni stručni odgovori na aktualne

Članovi Odbora za narodnosti s Erzsébet Sándor dr. Szalayné

društvene procese i strukturne probleme. U svojem sažetku zamjenica pučkog pravobranitelja posebnu je pozornost skrenula na stanje narodnosnih samouprava i kulturne autonomije, izazove narodnosnog obrazovanja i odgoja u pogledu materijalnih i ljudskih resursa, pogoršanje trendova segregacije te situacije koje utječu na socijalne uvjete života i stanovanja. Zamjenica pučkog pravobranitelja naglasila je: razvoj vlastite kulture i dobrobit vlastite zajednice samo je prvi zadatak jer sve narodnosti dijele pravne i političke sustave, a djelovati i svoje interese ostvariti mogu i zajedničkim naporima. Za većinsko društvo sve narodnosti moraju biti vidljive, zasebno i zajedno – mora se razjasniti očita činjenica da domaće manjinske kulture i jezici obogaćuju Mađarsku, ne samo u prenesenom smislu nego predstavljaju i prenose nezaobilaznu i respektabilnu vrijednost za sve članove društva. I pučki pravobranitelj i zamjenica pravobranitelja visoko su ocijenili partnerstvo Odbora za narodnosti Mađarskog parlamenta i Saveza državnih narodnosnih samouprava u Mađarskoj.

Glasnogovornica za slovensku narodnost Erika Köles Kissné pozdravila je aktivizam vezan uz odgojno-obrazovni rad narodnosti i sveobuhvatno ispitivanje muzejskih institucija te je naznačila daljnje mogućnosti ispitivanja u odnosu na određena područja

kulturne autonomije. Glasnogovornik za slovačku narodnost Antal Paulik istaknuo je nepotpunost i netočnost podataka o etničkim zajednicama u udžbenicima i nastavnim materijalima. Glasnogovornik za rumunjsku narodnost Traján Kreszta skrenuo je pozornost na poteškoće financiranja kulturnih institucija, potvrđujući komentare zamjenika pučkog pravobranitelja prema kojima su visoka inflacija i povećanje cijena energije ozbiljan izazov za institucije narodnosti. Glasnogovornik za hrvatsku narodnost Jozo Solga istaknuo je prepreke u suradnji lokalnih i narodnosnih samouprava, složivši se s navedenim poteškoćama u vezi s pravom narodnosnih samouprava na izražavanje mišljenja i na davanje suglasnosti. Glasnogovornica za ukrajinsku narodnost Liliána Grexa spomenula je u vezi s otvaranjem dvojezične škole u rujnu, što smatra velikim iskorakom, da bi im bila prijeko potrebna školska zgrada većeg kapaciteta kao i vlastita crkva ako se u obzir uzmu potrebe rastuće ukrajinske zajednice. Glasnogovornik za grčku narodnost Koranisz Laokratisz u vezi s obrazovanjem pripadnika narodnosti spomenuo je važnost stvaranja visokog obrazovanja na grčkom jeziku za pripadnike grčke narodnosti. Odbor je s 11 glasova za, bez glasova protiv i bez suzdržanih prihvatio izvješće te ga preporučio Parlamentu na usvajanje.

Pripremila: Beta

Croatiada 2024. – Izlaganje projektnih tema u Santovu

„Igre i igračke naših predaka”

U organizaciji Hrvatske državne samouprave 13. studenoga 2024. priređeno je već tradicionalno Izlaganje projektnih tema za učenike iz osnovnih škola dvojezične i predmetne nastave hrvatskoga jezika. Kao i svake godine, domaćin državne priredbe bila je Hrvatska osnovna škola u Santovu, a pozivu organizatora odao se osam osnovnih škola iz svih regija u Mađarskoj koje su održale izlaganja na zadanu temu – „Igre i igračke naših predaka”.

Učenice iz santovačke hrvatske škole

U ime domaćina okupljene sudionike i uzvanike u auli santovačke škole srdačno je pozdravila ravnateljica ustanove Marija Žužić Kovács. U ime organizatora sudionike je pozdravila zamjenica predsjednika HDS-a Angela Šokac Marković, koja je prije svega zahvalila na lijepom odazivu i zalaganju sudionika naglasivši kako je ovo jedna od najpopularnijih priredaba državne Croatiade.

Priredbu su uveličali predsjednik HDS-a Ivan Gudan, generalni konzul RH u Mađarskoj Drago Horvat, predsjednik Hrvatske samouprave Bačko-kiškunske županije Joso Šibalin, santovački načelnik Gábor Varga te nekolicina ravnatelja hrvatskih odgojno-obrazovnih i kulturnih ustanova.

Predstavljanje je vodila referentica Ureda HDS-a Eva Molnar Muić, koja je ukratko najavila prezentaciju svake škole.

Učeničke ekipe iz hrvatskih škola i škola s predmetnom nastavom zanimljivim izlaganjima predstavile su stare igre,

Učenica iz Osnovne škole „Mate Meršić Miloradić” u Sambotelu

dahela (mentorica Katica Lukač Brodač), Hrvatsko-mađarske dvojezične osnovne škole Petrovo Selo (mentorica Ana Škrapić Tímár), Hrvatskog vrtića, osnovne škole i gimnazije „Mate Meršić Miloradić” iz Sambotela (mentorica Maja Firić), Hrvatskog vrtića, osnovne škole, gimnazije i učeničkog doma Miroslava Krležje iz Pečuha (mentorica Ildika Bošnjak Balaž), Osnovne škole Salanta (mentorica Dora Grišnik Hegdús) i iz HOŠIG-a u Budimpešti (mentorica Anita Bandy).

Svi sudionici barem nakratko, pa i za vrijeme pripremanja projektne teme, kazali su „ne” suvremenim videoigrama, telefonima, modernim, plišanim i plastičnim igračkama, a svojevrsnim vremeplovom vratili su nas u svijet igara i igračka naših

Učenici iz Osnovne škole „Katarina Zrinski” u Serdahelu

igrice i igračke svojeg kraja i užeg zavičaja. Ove godine predstavili su se učenici iz Hrvatskog vrtića, osnovne škole i učeničkog doma Santovo (mentorica Mirjana Šibalin), Vančaške osnovne škole Baja (mentorica Jutka Poljak), Hrvatske osnovne škole „Katarina Zrinski” iz Ser-

baka i prabaka, djedova i pradjedova dočaravši nam svijet koji je već gotovo pao u zaborav. Pri tome su nam prikazali kako su potražili sugovornike, razgovarali s njima, snimili videozapise, posjetili zavičajne kuće, proučavali stare zapise i literaturu, a sve to prezentirali na više nego zanimljiv

Učenici iz santovačke hrvatske škole

Učenici iz HOŠIG-a u Budimpešti

Učenici iz Hrvatske škole „Miroslav Krleža“ u Pečuhu

Dio sudionika nakon dodjele spomenica i darova

Dio uzvanika i sudionika

način uz igru, igračke, igrokaze, brojalice, pjesmice, ples i pjesmu pa i nošnju. Svojim zalaganjem i prezentacijama pridonijeli su predstavljajući, očuvajući i oživljavajući naše bogate materijalne i nematerijalne kulturne baštine. Nisu izostali ni razni suveniri koje su sami ili uz pomoć izradili te dijelili uzvanicima i drugim gledateljima.

Na kraju je sudionicima i njihovim mentorima na zalaganju i zanimljivom izlaganju zahvalila zamjenica predsjed-

nika HDS-a Angela Šokac Marković. „Ovo što ste nam danas predstavili odvelo nas je u davnu prošlost, a nadam se da je vas potaknulo da se malo više pozabavite ovim starim igrama i igračkama. Naučili ste čitav niz igara, čime možete provesti slobodno vrijeme bez telefona i računala. Vjerujem da ćete te stare igre naših predaka koje ste naučili i predstavili predati i svojim vršnjacima“, naglasila je uz ostalo Angela Šokac Marković.

Uslijedila je završna svečanost, nagrađivanje u okviru kojeg je predsjednik Ivan Guban školskim ekipama i njihovim mentoricama uručio spomenice, a svim sudionicima i skromne darove. Uz zajednički ručak bilo je vremena i za bolje upoznavanje te za druženje sudionika i nastavnika.

Dodajmo na kraju kako je priredba ostvarena uz potporu Vlade Mađarske putem natječaja NKUL-KP-1-2024/3-000400.

S. B.

TJEDAN HRVATSKE KULTURE U HOŠIG-U

U Hrvatskom vrtiću, osnovnoj školi, gimnaziji i učeničkom domu od 25. do 29. studenoga 2024. tradicionalno je održan Tjedan hrvatske kulture. Na ovogodišnjem Tjednu hrvatske kulture prikazan je vrstan i raznolik program: književno-glazbeno-plesni scenski prizori, povijesni kviz, nadmetanje darovitih učenika, kreativne jezične i umjetničke radionice, natjecanje u kazivanju priča i mnogi drugi sadržaji.

Na svečanom otvorenju 25. studenoga ravnateljica HOŠIG-a Ana Gojtan najpoznatiju školsku manifestaciju opisala je ovako: „Zrcalo spoznaja stečenih u školi, rezultat rada s darovitim učenicima, vrednota odgojno-obrazovnog rada i našeg svjetonazora. Kolaž našeg razmišljanja o njegovanju materinskoga jezika, o važnosti očuvanja hrvatske samosvijesti, kulture i običaja. Što činimo poradi postojanja žive veze s matičnom nam domovinom i hrvatskom manjinom u Mađarskoj.“ Prema riječima ravnateljice Gojtan HOŠIG je škola koja svojim učenicima uz znanje želi obogatiti i osobnost o tome kako biti opredijeljeni i svjesni Hrvati i nakon opraštanja od školskih klupa.

Nakon pozdravnog govora uslijedio je svečani program unutar kojega je prikazana premijera HOŠIG-ove Literarne i plesne pozornice pod nazivom „Gordi junaci i junakinje slavne naše prošlosti“. Voditeljica programa bila je Jasminka Tabori, gimnazijalka 9. razreda, a glumili su sljedeći učenici: Míra Döhrmann (12.), Lara Coklin (12.), Lilla Benđeskov (9.), Gergő Porosz (12.), Mihajlo Benčić (10.), Vilmos Szabó (11.), Olivér Papp (11.), Dario Lulić (9.), Nicholas Kapor (9.), Andrija Nagy-Sója (8.) i Julianna Nagy-Sója (5.).

U središtu ovogodišnjeg Tjedna bile su obljetnice povezane s plemićkim obiteljima Zrinskih i Frankopana, čiji su se članovi

podjednako smatrali i Hrvatima i Mađarima. U skladu s tim i izvedba „Gordi junaci i junakinje slavne naše prošlosti“ prisjeća se junaka i junakinja koji su obilježili zajedničku hrvatsko-mađarsku povijest. Režiju i scenografiju izvedbe „Gordi junaci i junakinje slavne naše prošlosti“ potpisuje Ana Gojtan, pomoćnica redateljice bila je Marija Šajnović, za koreografiju plesova zaslužna je Andrea Bálint, a za dekoraciju Zoltán Csomós.

Svečanom otvorenju nazočili su veleposlanik RH u Mađarskoj Mladen Andrić, opunomoćena ministrica Maja Rosenzweig Bajić, diplomatska savjetnica Marina Sikora, glasnogovornik hrvatske zajednice u Mađarskom parlamentu Jozo

Solga, predsjednik HDS-a Ivan Guban, predsjednik Hrvatske samouprave Budimpešte Stipan Đurić, izaslanstvo zagrebačke VII. gimnazije na čelu s pedagoginjom Zrinkom Lovrić.

Kao i obično, i ove su godine na Tjednu hrvatske kulture bili gosti iz Hrvatske: izaslanstvo VII. gimnazije iz Zagreba, čiji su se učenici uključili u programe, a profesori održali nastavu. U posjet je stigla i skupina učenika i profesora iz Srednje strukovne škole Antuna Horvata iz Đakova kao i izaslanstvo HOŠIG-ove prijateljske ustanove, Učeničkog doma „Marija Jambrišak“ iz Zagreba.

Drugog dana Tjedna održana je promocija dječje slikovnice „Ljenjivac Željko i jež Mato“ autora Dejana Fajfera i njegove

kćeri Lilli, ovoga puta namijenjena vrtričkoj i osnovnoškolskoj publici nižih razreda. Razgovor s autorom vodila je Timea Šakan-Škrilin, ravnateljica Croatiace, koja je zaslužna za izdavanje slikovnice. Tradicionalno je održana i „Košara darova“, gdje su se predstavili učenici zagrebačke VII. gimnazije, kao i natjecanje u pjevanju „HOŠIG traži zvijezdu“. Radionica za učenike viših razreda „Bajkovita Hrvatska – hrvatski dvorci i utvrde“ održana je 27. studenoga, a vodila ju je lektorica hrvatskoga jezika na Visokoj školi u Baji Ana-Marija Posavec. Također, održan je i povijesni kviz u povodu 360. godišnjice smrti Nikole VII. Zrinskog pod naslovom „Junaci i junakinje“. Kviz je osmislila i sasta-

vila Rita Grbac, a sudjelovale su ekipe viših razreda osnovne škole, gimnazijalci te njihovi razrednici kao i VII. gimnazija. Preposljednji dan manifestacije bio je rezerviran za Noć hrvatskog filma i novih medija te za Veselu hrvatsku bajkovnicu, tj. HOŠIG-ovo natjecanje u kazivanju priča koje je osmislila Klara Bende Jenyik. Sudjelovali su učenici nižih razreda osnovne škole.

Posljednji dan održalo se treće natjecanje MasterChef u izradi toplog obroka. U njemu su sudjelovali učenici Srednje strukovne škole Đakovo i učenici HOŠIG-a. Osim paprenjaka pripremala se i kraljevska torta donegani. U isto vrijeme u Školskoj knjižnici HOŠIG-a odvijala se radionica za gimnazijalce pod nazivom „Kako napisati roman, pjesmu, haiku“. Radionicu su vodili hrvatski književnici Mirko Čurić, Stjepan Blažetin i Siniša Matasović. U auli se odvijao program „Naši običaji rukotvorina“,

„Košara darova“, folklorni program učenika zagrebačkog Učeničkog doma „Marija Jambrišak“. Tjedan hrvatske kulture zao-kružen je Dobrotvornim balom na kojem je goste zabavljao Pinka Band.

Pokrovitelji Tjedna hrvatske kulture bili su Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske, Državno tajništvo za vjerske i narodnosne odnose pri Uredu predsjednika Vlade Mađarske, Hrvatska samouprava Zuglóa i Hrvatska samouprava XIII. okruga.

Kršul

PEČUH – Učenici iz zagrebačke Gimnazije Marul sa svojim su profesorima listopada 2024. imali svoju prvu terensku nastavu ove godine u hrvatskoj Baranji. Potom su prešli granicu i upoznali mađarsku Baranjsku županiju. Prvog dana obišli su dvorac Mailath u Donjem Miholjcu, Harkanj, Nacionalni park II. Mohačke bitke, tvrđavu Šikloš. Drugi dan terenske nastave proveli su u najvećem sveučilišnom središtu i jednom od najstarijih gradova Mađarske – Pečuhu. I treći dan terenske nastave odvijao se u Pečuhu. Pogledali su TV toranj i vidikovac, upoznali Hrvatsku školu Miroslava Krleže i posjetili grad Siget. Da im je bilo lijepo pokazao je i njihov trodnevni ponovni boravak u Mađarskoj. Tada su krajem studenog 2024. ponovno posjetili Hrvatsku školu Miroslava Krleže i odigrali prijateljsku nogometnu utakmicu s pečuškim gimnazijalcima.

IVICA MARTINOVIĆ

znanstveni savjetnik u trajnom zvanju
Institut za filozofiju, Zagreb

Filozofski tezarij Grgura Peštalića na franjevačkom učilištu u Baji 1780. godine

Peti dio

Pritom je a_1 prvi član niza, a_n posljednji član niza, a n broj članova u aritmetičkom nizu; a zbroj geometrijskog niza je:

$$s_g = \frac{\omega m - a}{m - 1}$$

pri čemu je a prvi član niza, ω posljednji član niza, m količnik geometrijskog niza.

Obje formule s izvodima mogao je Peštalić naći u svojim udžbeničkim predlošcima,¹ pri čemu je Makóov dokaz za zbroj konačnoga geometrijskog uistinu elegantan, a polazište mu je omjer između zbroja svih prvih članova i zbroja svih drugih članova u jednakim omjerima:

$$\begin{aligned} (s - \omega) : (s - a) &= a : am \\ sam - \omega am &= sa - a^2 : a \\ sm - \omega m &= s - a \\ sm - s &= \omega m - a \\ s(m - 1) &= \omega m - a \\ \omega m - a & \\ s &= \frac{\omega m - a}{m - 1} \end{aligned}$$

Pri odabiru algebarskih problema mladi profesor kombinirao je standardne zadatke sa zahtjevnim teorijskim gradivom, koji se i u Makóovoj i Horvathovoj algebri pojavljuju upravo kao problemi. Očekivano je zahtijevao da student ovlada temeljnim algebarskim operacijama i da se okuša u postavljanju i rješavanju problema prvoga i drugoga stupnja, što se ogleda u prvim trima problemima koje je postavio pred svoje studente:

„I. Cijele ili razlomljene algebarske količice zbroji, oduzmi, pomnoži, podijeli, kvadriraj ili kubiraj, te izvadi treći ili drugi korijen.

II. Riješi analitički problem prvoga i drugoga stupnja. Primjerice, nađi broj koji dodan trima sedminama samoga sebe daje zbroj 60. I nađi broj koji uvećan za 42 daje svoj kvadrat.

III. Ako su dani zbroj i razlika dvaju količica, jednako tako ako su dani njihov zbroj i umnožak, pronađi same brojeve.”²

Prvi primjer u drugom problemu svodi se na rješavanje linearne jednadžbe:

$$\begin{aligned} x + -x &= 60, \\ 7 \end{aligned}$$

a drugi primjer, koji je Peštalić preuzeo iz Makóa,³ postavlja se ovako:

$$x + 42 = x^2$$

i svodi se na rješavanje kvadratne jednadžbe:

$$x^2 - x - 42 = 0.$$

Budući da su Makó i Horvath rješavali kvadratnu jednadžbu nadopunom do potpunoga kvadrata, za pretpostaviti je da je i Peštalić svoje studente poučio toj metodi.

Da je Peštalić od svojih studenata zahtijevao rješavanje problema prvoga i drugoga stupnja s općim brojevima, pokazuje treći problem u kojem se postavljaju dva zadatka. Prvi je Peštalić pronašao i u Makóovu i u Horvathovu udžbeniku, ali ga je preuzeo u Horvathovoj formulaciji.⁴ Njega Makó i Horvath rješavaju ovako:

Zadani su brojevi: $s = a + b$, $d = a - b$. Pretpostavi se da je veći broj nepoznanica x , tada se manji broj može zapisati na dva načina:

$$\begin{aligned} x - d &= s - x \\ 2x &= s + d \\ x &= \frac{s + d}{2} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{Dakle, rješenja glase:} \\ s + d & \qquad \qquad s - d \\ a = \frac{s + d}{2}, \quad b = s - x = \frac{s - d}{2} \end{aligned}$$

² Peštalić, „Positiones ex algebra. Problemata“ (1780), nn. I–III, p. 13.

³ Makó, „Elementa algebrae“ (1771), p. 161.

⁴ Makó, „Elementa algebrae“ (1771), pp. 138–139, s formulacijom zadatka na p. 138: „Data summa et differentia duarum quantitatum, invenire quantitates ipsas.“; Horvath, „Elementa algebrae“ (1772), s formulacijom i rješenjem zadatka na p. 167: „Data summa et differentia duorum numerorum invenire numeros ipsos.“

TRENUTAK ZA PJESMU

Momu domu i rodu

Bijedna zemljo! stânu strâsti rata,
Za kom tuđin tako rado grabi,
Premda nemaš blaga niti zlata,
Nit što ruke il um k sebi vabi!

Bijedna zemljo, kojoj suđeno je,
Od početka naseljenja svoga
Trpit muke, svađe, krivnje, boje,
Kô da nema neba pravednoga!

Bijedni rode, slugo ljudske sile,
Kog domaćin i tuđin proganja,
Premda ruke višnje su usadile
U te sjeme čovječanskog zvanja!

Bijedni rode, koji vijek ljute zmije
Rodio si iz tvoje utrobe,
Kojih ždrijelo krv ti djece pije,
Kojih otrov pređâ truje grobe!

O ti zemljo, moja domovino,
Kuju tuđin morem krvi omasti,
O moj rode! biće kom nevino
Uzrok poda sve dubljoj propasti!

Nosite još malo tuge vaše
Koje dugo trpite nekrivi;
Znane muke nek vas već ne plaše,
Dok još višnji bog i pravda živi.

Ivan Kukuljević

¹ Izvod formule za zbroj aritmetičkoga niza vidi u: Mako, „Elementa algebrae“ (1771), n. 228, p. 188; Horvath, „Elementa algebrae“ (1772), n. 215, Theorema XXXIII, pp. 246–247. Izvod formule za zbroj geometrijskoga niza vidi u: Makó, „Elementa algebrae“ (1771), n. 235, pp. 193–194; Horvath, „Elementa algebrae“ (1772), n. 218, Theorema XXXV, pp. 248–249.

Drugi zadatak u trećem problemu postavlja se ovako:

Zadani su brojevi: $s = a + b$,

$$f = a \cdot b.$$

Traži se $a = x$, pri čemu je $b = s - x$.

Uvrštenjem u drugi izraz stiže se do kvadratne jednadžbe s jednom nepoznicom:

$$\begin{aligned} x(s - x) &= f \\ -x^2 + sx - f &= 0 \\ x^2 - sx + f &= 0. \end{aligned}$$

Korijeni kvadratne jednadžbe rješenja su ovoga problema.

U četvrtom problemu zahtijevaju se opće formule za tri osnovna odnosa među algebarskim veličinama: omjer, razmjer i niz.

„IV. Izvesti opću formulu, koja izlaže bilo koji aritmetički ili geometrijski omjer, razmjer, niz (*rationem, proportionem, progressionem*).”⁵

Pritom Peštalić isti zadatak usporedno postavlja za aritmetičke i geometrijske algebarske odnose, kako je to mogao naći u Makóa, ali ne i u Horvatha. On se ne zadovoljava time da student poznaje opće formule, nego traži da one budu izvedene, služeći se pritom latinskim glagolom *construere*. Dakle, u praktičnom dijelu ispita on zahtijeva teorijsko gradivo, ali gradivo koje je nužno za rješavanje zadataka. Što je trebao napisati i možda usmeno objasniti Peštalićev student?

Slijedeći udžbenike Makóa i Horvatha, njegov je odgovor morao glasniti:

1. Opća formula za aritmetički omjer:⁶

$$a : a \pm d,$$

pri čemu je d razlika (*differentia*).

2. Opća formula za geometrijski omjer:⁷

$$a : am,$$

pri čemu je m količnik (*exponens*).

3. Opća formula za aritmetički razmjer:⁸

$$a : (a \pm d) = b : (b \pm d)$$

4. Opća formula za geometrijski razmjer:⁹

$$a : am = b : bm$$

5. Opća formula za aritmetički niz:¹⁰

$$a, a \pm d, a \pm 2d, a \pm 3d, a \pm 4d \text{ itd.}$$

⁵ Peštalić, „Positiones ex algebra. Problemata” (1780), n. IV, p. 13.

⁶ Makó, „Elementa algebrae” (1771), n. 179, p. 163; Horvath, „Elementa algebrae” (1772), n. 146, Problema XXXVII, p. 194.

⁷ Makó, „Elementa algebrae” (1771), n. 184, p. 164; Horvath, „Elementa algebrae” (1772), n. 150, Problema XXXVIII, p. 197.

⁸ Makó, „Elementa algebrae” (1771), n. 197, pp. 167–168; Horvath, „Elementa algebrae” (1772), n. 156, Problema XXXIX, pp. 199–200.

⁹ Makó, „Elementa algebrae” (1771), n. 197, pp. 167–168; Horvath, „Elementa algebrae” (1772), n. 163, Problema XLI, pp. 202–203.

¹⁰ Makó, „Elementa algebrae” (1771), n. 225, p. 187; Horvath, „Elementa algebrae” (1772), n. 214, Problema XLV, p. 246.

6. Opća formula za geometrijski niz:¹¹

$$a, am, am^2, am^3, am^4 \text{ itd.}$$

Uz ove formule Makó i Horvath ponudili su jezgrovite izvode, koje je i Peštalić zahtijevao od svojih studenata.

Samo se jedan Peštalićev problem iz algebre, i to peti, odnosio na beskonačni red, koji u teorijskom dijelu ispita nije bio uveden:

„V. Pronači zbroj beskonačno mnogo razlomaka, kojima je brojnik stalna veličina, a nazivnici im rastu u geometrijskom nizu.”¹²

Peštalić je tu od svojih studenata ponovno očekivao rješenje, koje su u svojim udžbenicima ponudili i Makó i Horvath:¹³

Bilo koji stalni brojnik može se označiti s d , a bilo koji rastući beskonačni geometrijski niz dobro se prikazuje formulom:

$$b, bm, bm^2, bm^3, \dots, bm^\infty.$$

Stoga se bilo koji beskonačni niz razlomaka, kojima je brojnik stalna veličina, a nazivnici im rastu u geometrijskom nizu, može prikazati formulom:

$$\frac{d}{b}, \frac{d}{bm}, \frac{d}{bm^2}, \frac{d}{bm^3}, \dots, \frac{d}{bm^\infty}.$$

Zbroj geometrijske progresije je:

$$\begin{aligned} \omega m - a \\ s_g = \frac{\omega m - a}{m - 1} \end{aligned}$$

Ako se za ω uzme posljednji član d/b , a za a uzme prvi član koji se kao beskonačno mala veličina (*infinite parva* izričito u Horvathu!) zanemaruje, dobiva se traženi zbroj:

$$s = \frac{dm}{b} : (m - 1) = \frac{dm}{b(m - 1)}.$$

Oba pisca algebarskih udžbenika, Makó i Horvath, ovaj su zadatak smatrali problemom, pa ga je tako okarakterizirao i Peštalić.

Napokon, u završnom je problemu Peštalić provjeravao jesu li studenti uspješno ovladali uporabom logaritama u množenju, dijeljenju i korjenovanju brojeva:

„VI. S pomoću logaritama pomnožiti i podijeliti kolikoće te iz bilo kojeg danog broja izvaditi bilo koji korijen.”¹⁴

Pritom je, birajući između Makóa i Horvatha koji se u izlaganju ovoga gradiva ponešto razlikuju u metodologiji,¹⁵ odabrao slijediti Horvatha. U svom je zadatku zapravo sažeo tri Horvathova problema:

„238. Problem LIII. Zadane brojeve međusobno pomnožiti s pomoću logaritama koji im odgovaraju.

240. Problem LIV. Jedan broj podijeliti s drugim s pomoću logaritama.

Nastavak u sljedećem broju

¹¹ Makó, „Elementa algebrae” (1771), n. 232, p. 192; Horvath, „Elementa algebrae” (1772), n. 216, Problema XLVI, p. 247.

¹² Peštalić, „Positiones ex algebra. Problemata” (1780), n. V, p. 13.

¹³ Usp. Makó, „Elementa algebrae” (1771), u poglavlju „Caput V. De seriebus.”, pp. 209–218, na p. 210–211, n. 263. Horvath, „Elementa algebrae” (1772), u poglavlju „Caput quintum. De progressionibus et seriebus.”, pp. 245–252, na pp. 250–251, n. 221, Problema XLVII.

¹⁴ Peštalić, „Positiones ex algebra. Problemata” (1780), n. VI, p. 13.

¹⁵ Usp. Makó, „Elementa algebrae” (1771), Sectio IV. De variis quantitatum relationibus, Caput V. De logarithmis, pp. 197–208; Horvath, „Elementa algebrae” (1772), Sectio quarta. De variis quantitatum relationibus, Caput septimum. De logarithmis, pp. 261–271.

SPOMENIK STRADALIM ŽIDOVIMA NA KOLJNOFSKOJ GORI

Udruga Hrvati – Horvátok na koljnofskoj Gori 10. studenog otkrila je postavljeni spomenik sjećanja na Židove koji su u Drugom svjetskom ratu bili internirani u Koljnof. Velik broj Židova 1944. i 1945. godine izgubio je život u Koljnofu od bolesti, gladi i ubojstva. Treći je to spomenik koji je u Koljnofu postavila spomenuta udruga. Prvi kontingent Židova stigao je u Koljnof u studenom 1944. godine te su bili smješteni u jednoj štali.

Svjedok događaja tetac Mate Grubić bio je na svečanosti, a njegova supruga, teta Marica, posudila je prsten kao predmet svjedočenja o događajima od prije 80 godina. Uz spomenik koji je izradio mladi Koljnofac Ivan Völgyi postavljene su i dvojezične table na kojima preko QR koda možete pročitati dirljivu priču o prstenu i djevojčici iz Koljnofa. „Protagonisti priče, teta Marica i tetac Mate, i danas su živi i ovdje su skupa s nami da daju počast ubijenim i protiranim Židovom 80 ljet po događaji”, kazuju organizatori čija je namjera upozoriti na to da su izvještaji i napisi o tim vremenima koji su dostupni na internetu u većini slučajeva pretjerani i pogrešni kad je riječ o ponašanju stanovnika sela Koljnofa. Svečanosti su nazočili predsjednik Udruge Hrvati – Horvátok dr. Franjo Pajrić, veleposlanik Republike Hrvatske u Mađarskoj Mladen Andrić, predsjednik Hrvatske samouprave Koljnofa Franjo Grubić.

Branka Pavić Blažetin

O spomeniku

Oprostite

Prošlo je 80 ljet

Koljnof 1944./1945.

Jugoistočni zid. 1944. ljeta nimška vojska odlučila je velikim obrambenim zidom zaustaviti rusku Črljenu Armiju, ka je nezaustavljivo marširala na zapad. Obrambena linija Jugoistočnog zida, ka se protezala od Požuna do Graza, imala rovove, bunkere i dibokog jarka, koga nazivamo protivtenkovski, ki je ali na neki mjesti bio visok do 7 metarova. Kada su jeseni ugarski nacionalsocijalisti pokrenuli prve židovske pišačke kolone smrti za Nimšku, su je na ugarskoj granici SS-ovci obrnuli najzad i je poslali kopati obrambenu liniju, da budu imali još malo hasni od njih, prije nego je poubijadu. Ovdje u Gori ta diboki jarak protiv tenkova se još i danas vidi na kraju ove cieste kod loze. Druge dijele obrambenog kompleksa su po boji zagrnuli. Tako je prvi kontingent Židovi početkom novembra došao u Koljnof i ukvartirali su je u štale. Kašnje su došle još druge grupe muževa i i žen. Hladnu zimu morali su trpiti pri kopanju obrambene linije uz

černu hranu i kvartir. Kašnje zbog vrimenskog stiska morali su kopati i domaći ljudi. Velik broj Židovova izgubilo je svoje žitke ovdje u Koljnofu od betega, gladi i ubojstva. Delimično regrutirani od domaćih mladih dičakova, tzv. židovski čuvari pobigli su prik granice po boji kako bi se spasili od zaslužene kaštige, ka ih je čekala. Par uri prije neg su Rusi došli va selo, dva škadnji su bili zapaljeni vaki su ali bili nemoćni Židovi, ki nisu mogli projt dalje va Nimšku. Stanovnici sela su sa svojim ograničeni mogućnosti pokušali pomoć nesrićnim izmučenim Židovom. Kanimo podvuć, da su izvještaji dostupni na internetu u čuda slučajova pretjerani i pogrišni, ča se nalize ponašanja stanovnika sela. Ūrűgy/Povod povida dirljivu priču o prstanju i divičici, ku ćete si moć preštat pomoću QR koda. Protagonisti priče, teta Marica i tetac Mate, i danas su još živi i ovdje su skupa s nami da daju počast ubijenim i protiranim Židovom 80 ljet po događaji.

va Koljnofi 10. novembra 2024. ljeta

Spomendan Ante Evetovića Miroljuba u Aljmašu i javna tribina hrvatske samouprave

Prigodnim programom bunjevačkih Hrvata u subotu 23. studenoga u Aljmašu obilježen je spomendan Ante Evetovića Miroljuba. Uz polaganje vijenaca, misno slavlje i kulturni program održana je i obvezna godišnja javna tribina Hrvatske samouprave Aljmaša.

Ante Evetović Miroljub rodio se 12. lipnja 1962. u Aljmašu, a uz svoj svećenički poziv pisao je i pjesme koje su objavljivane u onodobnim hrvatskim časopisima i novinama. Njegova jedina zbirka pjesama izdana za života objavljena je pod naslovom „Sretni i nujni časi“ 1908. godine u Osijeku. U pjesmi „Moje zvanje“ uz ostalo piše: „Hrvatskoga roda ja sam pjesnik, i svećenik božijeg oltara“. Umro je kao valpovački župnik 24. veljače 1921. godine, a pokopan je 26. veljače na valpovačkom groblju. U povodu obilježavanja 10. obljetnice njegove smrti postavljena mu je spomen-ploča na zgradi župnoga ureda u Valpovu, 1936. bista u Subotici, a 1988. kopija subotičke biste u Aljmašu. U povodu obljetnice njegova rođendana otada se svake godine priređuje spomendan. Ove godine zbog izbora taj je dan iznimno pomaknut za studeni.

U suorganizaciji Udruge bunjevačkih Hrvata, Hrvatske samouprave i rimokatoličke župe grada Aljmaša svečanost je započela u parku kraj župne crkve pri-

Misno slavlje predvodio je vlč. Sabolč Tomašković, a suslužio župnik Balázs Joó i ministranti

Meštrović. Važno je spomenuti da je bista postavljena 1988. u Aljmašu prvi javni spomenik bačkih Hrvata u Mađarskoj. Vijence su položili predstavnici Hrvatske samouprave grada Aljmaša, Kulturne udruge bu-

prigodnoj propovijedi vlč. Tomašković osvrnuo se na život i djelo nekadašnjeg aljmaškog župnika i biskupa Ivana Antunovića te narodnog svećenika i pjesnika Ante Evetovića Miroljuba, rodom iz Aljmaša. Uz ostalo je naglasio da su obojica bili svećenici, a radili su na buđenju i jačanju nacionalnog identiteta bačkih Hrvata i očuvanju vjere. Prema njegovim riječima važno je njegovanje materinskog jezika, kulture, tradicije, nošnje i odličja, ali isto tako i katoličke vjere – koja nas je stoljećima čuvala na ovim prostorima.

Nakon prijama i druženja u župnom uredu u gostionici „Riblja čorba“ održan je prigodni kulturni program. Uz kazivanje stihova i ples nastupili su polaznici hrvatskoga jezika u aljmaškoj osnovnoj školi koje je pripremila učiteljica hrvatskoga jezika Valerija Marija Petrekanić. Nakon kulturnog programa održana je i javna tribina Hrvatske samouprave grada Aljmaša. U nazočnosti svih vijećnika i okupljenih pripadnika bunjevačkohrvatske zajednice predsjednica Hrvatske samouprave Aljmaša Valerija Marija Petrekanić podnijela je izvješće o radu Hrvatske samouprave u proteklih godinu dana. Priredba je ostvarena uz potporu Hrvatske samouprave Bačko-kiškunske županije u okviru županijskog udruženja hrvatskih samouprava.

S. B.

Članovi domaćeg pjevačkog zbora

godnim programom, prisjećanjem i polaganjem vijenaca kod biste Ante Evetovića Miroljuba. O životu i djelu hrvatskog pjesnika bunjevačkog roda govorila je predsjednica Hrvatske samouprave Aljmaša Valerija Marija Petrekanić, koja je kazivala i njegove stihove. Nakon riječi predsjednice samouprave vlč. Sabolč Tomašković u društvu aljmaškog župnika posvetio je poprsje, kopiju subotičke biste koju je izradio svjetski poznat hrvatski kipar Ivan

njevačkih Hrvata, aljmaški načelnik Balázs Kiss i predstavnici Njemačke samouprave Aljmaša. Svečanost je pjevanjem uljepšao domaći pjevački zbor, koji je prisjećanje otvorio neslužbenom bunjevačkom himnom, najpoznatijom preljskom pjesmom „Kolo igra, tamburica svira...“.

Usljedio je misno slavlje na hrvatskom jeziku koje je služio upravitelj dušnočke župe vlč. Sabolč Tomašković, a s njime suslužio aljmaški župnik Balázs Joó. U svojoj

KUGLANJE U BARČI

U organizaciji Hrvatske samouprave Barče u čardi „Guritó“ 16. studenoga održano je natjecanje u kuglanju i druženje s Tamburaškim sastavom „Misija“. Jedna je to od najomiljenijih priredbi Hrvatske samouprave Barče koja iz godine u godinu okuplja sve veći broj sudionika. Ovogodišnji program ostvaren je uz potporu Hrvatske samouprave Šomođske županije i Zajednice podravskih Hrvata. Organizatori su iz svih hrvatskih naselja u kojima djeluju hrvatske samouprave ili udruge pozvali tročlane muške i ženske ekipe. Odažvalo se šesnaest muških i petnaest ženskih ekipa te dvije dječje ekipe. Na kuglanje je došlo stotinjak natjecatelja uz svoje navijače, kojih nije bilo malo. Između ostalih natjecala se i tročlana ekipa Generalnog konzulata Republike Hrvatske u Pečuhu.

Samo natjecanje otvorili su i natjecatelje pozdravili gradonačelnica Barče Erika Anderné Rösler i generalni konzul Drago Horvat. Ekipe su pristigle iz Daranja, Dombola, Potonje, Novog Sela, Lukovišća, Brlobaša, Foka, Bojeva, Izvara, Rasinje, Pečuha, Mišljena, Barče...

Smijeha i šale nije nedostajalo, a za dobro raspoloženje neumorno se brinuo Tamburaški sastav „Misija“. Ocjenjivački sud marljivo je bilježio broj srušenih čunjeva i rezultate. Predsjednik Hrvatske samouprave Barče Zoltán Solga podijelio je nagrade svima, a posebne nagrade najuspješnijima.

U ženskoj kategoriji pojedinačno je najviše čunjeva srušila Gréta Kozma (Bojevo), 64, a najmanje Vesna Velin (Pečuh), 18. U muškoj kategoriji pojedinačno je najviše čunjeva srušio József Gyurkovics (Bojevo), 66, a najmanje Mihály Udvarács (Mišljen), 13. Limun-nagrada tako je pripala natjecateljima s najmanje bodova: Vesni Velin i Mihályu Udvaráczu.

U ženskoj kategoriji ekipa prvo je mjesto pripalo ekipi Csitrik iz Bojeva sa srušenih 160 čunjeva, drugo ekipi Darányi Hölgyek iz Daranja sa srušenih 147 čunjeva, a treće ekipi Trillák iz Izvara sa srušena 144 čunja.

U kategoriji muških ekipa prvo je mjesto pripalo ekipi Suhanok iz Bojeva sa srušenih 168 čunjeva, drugo Barčanskim bečarima iz Barče sa srušenim 141 čunjem plus srušenih 11 čunjeva u borbi za drugo mjesto s ekipom Hrvatska zajednica (trojac iz raznih naselja), koja je srušila 141 čunj plus 5 čunjeva u doigravanju.

Branka Pavić Blažetin

Mala stranica

SMIJEH KAO LIJEK

Svi se katkad osjećamo tužno, povrijeđeno, namršteno, nezadovoljno, neshvaćeno i otuđeno od svijeta, drugih ljudi, pa i samih sebe. U takvim je prilikama najbolje pronaći nešto što će nas razveseliti, što nas tjera na smijeh. U smijehu nestaju crna razmišljanja, a dolaze vesele i razigrane misli. Tužno i namršteno lice postaje vedro. Smijeh je zarazan, brzo s jednog lica prelazi na drugo i tako se za tren smije cijela skupina. Smijeh je sigurnosni ventil duše. Štiti nas, ispušta nagomilanu unutarnju napetost, ne dopušta gnjevu, bijesu i gorčini da uđu u našu psihu i da je zatruju. Smijeh vraća životni optimizam, radost, vjeru u ljude i bolje sutra.

- ☺ Ako se smijemo deset ili petnaest minuta u jednom danu, možemo potrošiti do 50 kalorija.
- ☺ U svakom našem osmijehu sudjeluje najmanje 17 mišića našeg lica.
- ☺ Smijali smo se prije nego što smo progovorili. Istraživanja pokazuju da se smijeh upotrebljavao kao vid komunikacije među ljudima milijunima godina prije nego što se razvila snaga pluća koja je nužna za razvoj govornog aparata.
- ☺ Mehanizam smijeha nevjerovatno je duboko „usađen” u naš mozak. Prvi su osmijesi redovito registrirani kod bebica starih samo sedamnaestak dana.
- ☺ Odrasla se osoba u prosjeku smije od 15 do 30 puta na dan. Žene nešto više od muškaraca, djeca još i više, a bebe čak 300 puta dnevno.
- ☺ Suprotno popularnom mišljenju, glavni poticaj za smijeh nije neka šala, nego interakcija s drugom osobom.
- ☺ Smijeh aktivira iste centre za ugodu u našem mozgu kao i jedenje čokolade. Time se potiče otpuštanje dopamina, hormona sreće.

NASMIJ SE!

NIŠTA NE ZNA

Krenuo učenik u prvi razred i poslije prvog dana u školi upita ga mama:

- Sine, kako je bilo u školi?
- Ma bilo je užasno. Učiteljica ništa ne zna. Sve je nas pitala...

RODITELJSKI SASTANAK

Doveo Ivica djeda na roditeljski sastanak i učiteljica ga pita zašto je doveo baš njega. Ivica odgovara:

- Zato što jedino on slabo vidi.

BAKA

- Perice, jučer opet nisi bio u školi! - kaže učiteljica.

- Baka mi je bolesna.

- Svaki put kad izostaneš iz škole, baka ti je bolesna. Ne vjerujem u to!

- Znam, učiteljice, i mi smo počeli sumnjati da baka folira! - odgovori Perica.

MATEMATIKA

- Ako danas iz matematike dobiješ jedinicu, ti i ja se ne poznamo! - kaže Perici otac.

Kad se Perica vratio iz škole, tata ga pita:

- I? Što si dobio iz matematike?
- A tko ste Vi, gospodine?

BRATSKA LJUBAV

Mama pita Nikolu:

- Nikola, zašto ti brat plače?
- Ne znam. Ja sam mu samo pomogao.
- Što si mu pomogao? - pita mama.
- Pomogao sam mu pojesti čokoladu!

Svjetski dan smijeha - 10. siječnja

Svjetski dan smijeha utemeljio je indijski liječnik Madan Katarie 1998. godine. Obilježava se svake godine 10. siječnja kako bi se ljude potaknulo na optimizam i smijeh jer je smijeh bitan, dobar te ima blagotvorni učinak na zdravlje. Znanstveno je dokazano da je smijeh najbolji lijek protiv mnogih bolesti, ponajprije protiv stresa, koji je u suvremenom načinu života u svakodnevnom porastu.

Stručna obrazovna suradnja se nastavlja

Studenti Odjela za izobrazbu učitelja i odgojitelja Sveučilišta u Zadru s profesoricom dr. sc. Smiljanom Zrilić od 10. do 17. studenoga boravili su u Serdahelu kako bi održali praktične vježbe u Hrvatskoj osnovnoj školi „Katarina Zrinski“ i u mjesnom hrvatskom dječjem vrtiću. Suradnja traje već više od dvadeset godina. Cilj je suradnje njegovanje hrvatskog jezika u Serdahelu, povezivanje matične domovine s pomurskom hrvatskom zajednicom te razmjena iskustava odgojno-obrazovne struke. Ravnatelj serdahelske ustanove Zsolt Trojkó smatra posebno važnim da se veza s ustanovom iz matične domovine održava. Naime, ona je vrlo važna za razvoj hrvatskog jezika. Tijekom boravka gostiju iz Zadra profesorica Zrilić za nastavnike hrvatskih pomurskih škola održala je predavanje o aktualnoj temi u odgoju i obrazovanju – nepoželjnom ponašanju djece u ranoj predškolskoj i školskoj dobi. Jedan je dan bio posvećen i izletu u Budimpeštu.

U životu Hrvatske osnovne škole „Katarina Zrinski“ 2002. godina bila je iznimna. Naime, te je godine uspostavljena suradnja s Odjelom za izobrazbu učitelja i odgojitelja Sveučilišta u Zadru radi njegovanja hrvatskoga jezika u serdahelskoj ustanovi i upoznavanja studenata s hrvatskim odgojem i obrazovanjem u Mađarskoj. Prošle su već 22 godine te su svake godine održane praktične vježbe i ljetovanje djece na moru (osim za vrijeme pandemije). Tijekom svih godina suradnje iz godine u godinu profesorica dr. sc. Smiljana Zrilić ulaže velik trud u to da se suradnja nastavi. Svake godine prati studente te prima serdahelsku djecu i nastavnike u Zadru. Naravno, svoj dio daje i serdahelska ustanova, organizacije i njihovi djelatnici. Kad studenti stižu u serdahelsku školu, veliko je uzbuđenje među djecom – hoće li razumjeti studente? Hoće li donijeti neke ukusne hrvatske bombone? Kakva će nastavna pomagala donijeti? Hoće li biti zajedničkog pjevanja, plesa i veselih druženja? Studenti se svake godine prilagode rasporedu serdahelskih učenika i tako se uključuju u nastavu. U višim razredima održavaju sate hrvatskoga jezika, a u nižim razredima osim hrvatskoga i druge predmete. Sadržaje uvijek prilagode uzrastu jer je cilj posjeta da se što više komunicira.

Ove je godine u skupini bilo više studenata koje uče za odgojiteljice te su se one uključile u rad u dječjem vrtiću. Studentice su donijele ručno izrađene igračke koje razvijaju finu motoriku i usvajanje boja te igračke uz koje se uče riječi za dijelove tijela. Naravno, pjevalo se i plesalo, u čemu su djeca također vrlo uživala. Ove su godine zadarski studenti nazočili i na Spomendanu Katarine Zrinski te se nekoliko njih čak i uključilo u program recitacijom pjesama. Četvrtak je uvijek rezerviran za izlet u Budimpeštu. Gosti iz Zadra posjetili su Parlament, baziliku sv. Stjepana, Budimsku utvrdu i Trg heroja. Naravno, ostalo je malo vremena i za obilazak trgovačkih centara. U sklopu borav-

Gosti iz Zadra ispred serdahelske škole

ka u serdahelskoj ustanovi profesorica Zrilić ponovno je osmislila zanimljivu temu koja se tiče odgoja i obrazovanja te je održala predavanje „Nepoželjna ponašanja djece“. Tema je sve češće nazočna u školskim ustanovama. Naime, noviji su naraštaji u doticaju s mnoštvom podražaja i mnogo ih je teže odgajati.

Predavanje prof. dr. sc. Smiljane Zrilić

„Jedan je od uzroka digitalizacija. Često se djeca uvlače u svoj svijet i slabo komuniciraju, a tu treba naglasiti i to da su i roditelji srasli s mobitelima te taj primjer pokazuju svojoj djeci. Nažalost, djeca postaju ovisnici od najranije dobi. Danas nije lako raditi u razredu, dati im nova znanja jer im ta znanja nisu nedostupna. Mi pedagozi nismo više jedini izvor informacija. Oni će to na internetu potražiti i to mijenja odnos učitelja i djece, ali treba se

prilagoditi novijim trendovima i pronaći način da djeca ipak budu motivirana za rad na satu i o tim smo mogućnostima i načinu rada razgovarali na predavanju“, rekla je profesorica Zrilić i dostavila svoju najnoviju objavljenu knjigu (u suautorstvu s dvjema autoricama) koja se bavi upravo s tom problematikom. U subotu navečer uvijek se organizira druženje studenata i nastavnika serdahelske škole, gdje se razgovara o dojmovima nakon dana provedenih u Serdahelu.

Martina Raca i Laura Marić, studentice druge godine struke za odgojiteljice, sate praktičnih vježbi provele su u mjesnom dječjem vrtiću. „Nama je to dobro iskustvo za daljnji rad. Zanimalo nas je kako ovdje funkcionira odgojiteljski sustav, kakve stavove odgojiteljice imaju prema djeci, prema očuvanju hrvatskoga jezika, kako djeca uspiju savladati hrvatski jezik. Smatramo da nije lako raditi s toliko djece u skupini. U Hrvatskoj imamo manje skupine. Jedna se odgojiteljica bavi s manje djece, a ujedno su i djeca raspoređena u skupine po uzrastu te smatramo da je tako lakše odgajati“, kažu Martina i Laura.

Tijekom jednotjednog druženja ponovno se jačao hrvatski jezik u serdahelskim ustanovama, a suradnja će se nastaviti i ljeti, kad će učenici iz Serdahela imati mogućnost ljetovati u Zadru.

Beta

Folklorno otpodne u Koljnofu

U koljnofskom domu kulture u organizaciji Hrvatske samouprave Koljnofa i Hrvatskog društva Koljnof 11. studenoga održano je Folklorno otpodne. Bio je to praznik plesa i pjesme koji je okupio brojne zainteresirane.

Pozivu organizatora odazvali su se i veleposlanik Republike Hrvatske Mladen Andrić, načelnik Koljnofa Matija Firtl, predsjednik Hrvatske samouprave Koljnofa Franjo Grubić, ravnateljica koljnofske škole Agica Sárközi i voditeljica čuvarnice Csilla Walter, ugledni Koljnofčani starije generacije Franjo Pajrić i Géza Völgyi. Sve je njih uz mnoge druge pozdravila voditeljica programa Karmela Pajrić.

Prvi su se predstavili tamburaši Osnovne škole i čuvarnice Mihovila Nakovića. U koljnofskoj školi tambura se poučava od 2001. godine. Škola je preko natječaja dobila 18 instrumenata, a ostale je dobila kao poklon. S

Srednja plesna skupina (djeca školskog uzrasta)

Učenici iz Osnovne škole i čuvarnice Mihovila Nakovića

malom pauzom tamburaška skupina ponovno se sastala u jesen 2024. godine. Voditeljica je tamburaša Fanni Sárközi. Ovog puta izveli su dvije jačke: „Čudaj rožic“ i „O, Jelena, Jelena“.

Nakon njih predstavili su se tančoši i tamburaši Folklorne grupe Koljnof. Kako je rekla Karmela Pajrić, primarni je cilj Folklorne grupe Koljnof doživjeti i upoznati hrvatsku kulturu te je prenositi u široj okolini, prije svega očuvati i popularizirati tradicije Koljnofa. Plesna skupina posljednjih se godina dinamično razvija kako brojem članova tako i brojnim aktivnostima. Trenutačno ima 44 člana. Uz odraslu skupinu djeluju još omladinske i dječje skupine. Redovito nastupaju na domaćim priredbama, ali su već nastupali u Hrvatskoj i Austriji. Skupine vode Andrea Völgyi-Egresits i Martina Korláth.

Veliki uspjeh doživjela su djeca vrtičke dobi koreografijom igara i pjesama srednjeg Gradišća „Jedan, dva i tri“, dok je srednja skupina (djeca školskog uzrasta) predstavila

koreografiju „Kolo, kolo naokolo“, plesove i pjesme iz Podravine. Koreografije su sastavile njihove voditeljice Andrea Völgyi-Egresits i Martina Korláth.

Mini Koljnofski tamburaši pod tim imenom djeluju od rujna 2023. godine. Članovi su skupine djeca srednjoškolskog i osnovnoškolskog uzrasta. Nastupaju na brojnim priredbama u Koljnofu, ali već su nastupali u Austriji i Hrvatskoj. Preko ljeta većina je članova sudjelovala u koljnofskom Tamburaškom kampu. Do kraja listopada voditeljica je bila Ingrid Klemenčić, a stručno je vodstvo orkestra od nje preuzela Silvana Pajrić. Ovoga puta izveli su dvije jačke: „Az a szép“ i „Slušaj mati“.

Ženska vokalna skupina „Nijanse“, utemeljena u kolovozu 2024. godine, ima cilj svojim glasovima razveseliti publiku. Skupina broji sedam članica koje su aktivne i u drugim sekcijama Folklorne grupe Koljnof. Voditeljica je skupine Silvana Pajrić. Svojim

nastupom oduševili su publiku i samostalno i u pratnji tamburaša. Samostalno su izvele dvije pjesme: „Zelena lipa j“ i „Mesec sveti ober kleti“, dok su pjesmu „Moja diridika“ izvele s Tamburašima bez imena.

Tamburanje u Koljnofu ima tradiciju od pola stoljeća. Koljnofski tamburaši bili su i jesu na glasu. Temelje tamburaškog društva položio je János Sallér s učenicima koljnofske škole. Poslije njega tamburaše su vodili Pišta Pajrić i Zoltan Kiš. Kad je stari orkestar prestao svirati, s mladima je počeo raditi Géza Völgyi mlađi, koji je pionirski uveo i učenje sviranja tambure u mjesnoj školi. Instrumenti su kupljeni u buševečkoj radionici tambure Katulić. Posljednjih godina orkestar vodi Zoltán Korláth. Na repertoaru imaju narodne jačke, popularne i klasične skladbe. Nastupaju na domaćim festivalima i na priredbama izvan Mađarske. Uz samostalne nastupe oni su stalna pratnja plesačima Folklorne grupe Koljnof. Ni ovoga puta nisu razočarali svojim nastupom.

Na kraju programa odrasli plesači Folklorne grupe Koljnof plesali su zagorsku koreografiju Ivana Mihovca Mikija „Zorja je zorja“. Program je završio zajedničkom izvedbom pjesme „Kad budu cvale đurđice“ svih sudionika programa.

Kako su isti vikend održani 16. Međunarodni književni susreti, na programu Folklornog otpodneva nekoliko je sudionika Susreta kazivalo svoje stihove na čakavskom dijalektu. To su bili: Nada Galant (Žminj), Tomislav Milohanić (Poreč), Joško Božanić (Komiža, Vis) i Vlasta Vrandečić Lebarić (Pučišće, Brač).

AVE / KP / BPB

Foto: Ildi Korláth

U Subotici predstavljena „Kratka povijest Hrvata u Mađarskoj“

Predstavljanje dvojezične knjige *Kratka povijest Hrvata u Mađarskoj – A magyarországi horvátok rövid története* (Naklada Croatica, Budimpešta, 2022.) autora Dinka Šokčevića u organizaciji Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata bilo je 21. studenoga 2024. u čitaonici Gradske knjižnice u Subotici.

Dvojezična knjiga *Kratka povijest Hrvata u Mađarskoj* donosi pregled višestoljetnog suživota i stvaralaštva pripadnika hrvatske manjinske zajednice u Mađarskoj. Hrvati u Mađarskoj najraznovrsniji su i najsluženiji entitet od svih hrvatskih manjina koje su tijekom burne povijesti hrvatskog naroda otrgnute od matičnog prostora Hrvatske.

Po procjenama Hrvata u Mađarskoj ima oko 90 tisuća iako popisi stanovništva pokazuju znatno manji broj pripadnika hrvatske nacionalnosti. Hrvati u Mađarskoj žive raštr-

Katarina Čeliković, Dinko Šokčević i Tímea Šakan-Škrilin

kano u manjim i većim cjelinama od mađarsko-austrijsko-slovačke tromeđe duž granica s Austrijom i Hrvatskom sve do Bačke na jugu mađarske države. Osmostoljetni hrvatsko-mađarski suživot u okvirima iste državne zajednice jedna je od najzanimljivijih povijesnih pojava u Europi.

KISEG – U Kisegu su listopada 2024. godine održani brojni programi Dana Ursule (Orsolye) na brojnim gradskim lokacijama. Među izvođačima bili su i tamburaši iz Mohača, točnije Orkestar „Planina“. Nastupile su i „Židanske zvjezdice“ te plesna skupina HKD-a „Čakavci“ i „Židanski tamburaši“. Organizirano je i gastronomsko natjecanje i kušanje jela, a kuhao se i grah u glinenom loncu. Kiseški Hrvati pekli su ćevape. Sajam rukotvorina, brojni štandovi i zanimljivi programi kao i lijepo vrijeme privukli su brojne Kisežane i brojne znatiželjnike.

Kiseški Hrvati pekli su ćevape

PETROVO SELO – Utemeljena je mjesna samouprava Petrova Sela. Načelnica je dr. Mónika Gáspár, zamjenik načelnice Tamás Papp, a zastupnici su dr. András Handler, József Hirschl, Ferenc Takács. Osnivačka sjednica samouprave Petrova Sela bila je 8. listopada.

BUDIMPEŠTA – Fotografije hrvatskih umjetnika Svena Stilinovića i Darka Bavljaka, članova organizacije *Art De Facto* iz Zagreba, predstavljene su na 13. Međunarodnom sajmu suvremene umjetnosti *Art Market Budapest*, koji je održan u Budimpešti od listopada 2024. Riječ je o istaknutom umjetničkom sajmu koji je utemeljen 2011. godine i na kojem umjetnici i galeristi iz raznih zemalja predstavljaju svoje radove uz mogućnost prodaje. U ime Veleposlanstva Republike Hrvatske u Mađarskoj 19. listopada sajam su posjetile privremena otpravnica poslova Marina Sikora i opunomoćena ministrica Maja Rosenzweig Bajić, sudjelujući s hrvatskim predstavnicima i na završnim događajima manifestacije. Pritom je evocirana i uspješna suradnja akademskog snimatelja Darka Bavljaka s hrvatskim diplomatima prigodom organizacije njegove izložbe „Izlozi“ u Galeriji „Magyar Műhely“ u Budimpešti (2019.).

www.mvpe.gov.hr